

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMAS

N U T A R I M A S
DĖL NACIONALINĖS ENERGETIKOS STRATEGIJOS PATVIRTINIMO

2002 m. spalio 10 d. Nr. IX-1130

Vilnius

Lietuvos Respublikos Seimas, vadovaudamasis Energetikos įstatymo (Žin., 2002, Nr. [56-2224](#)) 9 straipsniu ir atsižvelgdamas į Seimo 2002 m. gegužės 14 d. nutarimą „Dėl Lietuvos pozicijų derybose su Europos Sąjunga energetikos derybiniam skyriuje ir Nacionalinės energetikos strategijos pataisų, reikalingų sėkmingai stojimo į Europos Sąjungą eigai užtikrinti“ (Žin., 2002, Nr. [49-1887](#)), n u t a r i a:

1 straipsnis.

Patvirtinti Vyriausybės pateiktą atnaujintą Nacionalinę energetikos strategiją (pridedama).

2 straipsnis.

Pripažinti netekusiu galios Seimo 1999 m. spalio 5 d. nutarimą Nr. VIII-1348 „Dėl Nacionalinės energetikos strategijos patvirtinimo“ (Žin., 1999, Nr. [86-2568](#)).

LIETUVOS RESPUBLIKOS
SEIMO PIRMININKAS

ARTŪRAS PAULAUSKAS

NACIONALINĖ ENERGETIKOS STRATEGIJA**I. BENDROSIOS NUOSTATOS**

1. Lietuvos energetikos sektorius pagal savo svarbą, darbuotojų skaičių (apie 14% pramonės darbuotojų), bendrą ilgalaikio energetikos įmonių turto vertę (apie 25% viso šalies įmonių turto) ir išlaidų, skiriamų importuojamiems energijos ištekliams įsigyti, dydį yra vienas reikšmingiausių šalyje. Energetika apima tarpusavyje susijusius energetikos sektorius (elektros energetikos, centralizuoto šilumos tiekimo, naftos, gamtinių dujų, anglių ir vietinio kuro bei atsinaujinančių energijos išteklių), kuriuos sudaro visuma įmonių ir įrenginių, skirtų įvairių energijos išteklių gavybai, gamybai, transformavimui, perdavimui, skirstymui ir vartojimui. Iš praeities paveldėtas ekstensyvus energetikos sektorius, orientuotas į didelį, bet neefektyvų elektros energijos ir naftos produktų vartojimą bei nemažą eksportą, savo esminėmis savybėmis (efektyvumu, valdymo principais, struktūra ir kt.) neatitinka dabartinių reikalavimų. Todėl pastaraisiais metais valstybės politikos dėmesys pirmiausia skiriamas esminei energetikos ūkio pertvarkai, energetikos sektoriaus reorganizavimui ir privatizavimui bei Europos Sąjungos (ES) direktyvų įgyvendinimui.

Nacionalinėje energetikos strategijoje, kuri buvo patvirtinta Seimo 1999 m. spalio 5 d. nutarimu Nr. VIII-1348 (Žin., 1999, Nr. [86-2568](#)), buvo suformuluotos pagrindinės Vyriausybės energetikos ūkio pertvarkos ir plėtros nuostatos laikotarpiui iki 2020 m. Nors Energetikos įstatymas (Žin., 2002, Nr. 52-2224) numato, kad Nacionalinė energetikos strategija turi būti tikslinama ir atnaujinama kas penkeri metai, Vyriausybė, atsižvelgdama į Lietuvos siekį 2002 metais baigti derybas dėl narystės Europos Sąjungoje ir 2004 metais tapti Europos Sąjungos nare, parengė šią atnaujintą Nacionalinę energetikos strategiją (toliau – Strategija). Joje numatyti konkretūs sprendimai dėl Ignalinos AE galutinio eksploatavimo nutraukimo sąlygų ir terminų, atsižvelgta į naujus aplinkosaugos reikalavimus, patikslintos ir pataisytos 1999 metais nustatytos energetikos plėtros kryptys. Atnaujinant Strategiją, atsižvelgta į svarbiausius ekonomikos ir energetikos pokyčius, panaudota sukaupta patirtis ir informacija, reikalinga planuojant ir prognozuojant atskirų energetikos sektorių raidą, taip pat atsižvelgta į energetikos plėtros planus Lietuvoje bei kaimyninėse valstybėse, pasaulines tendencijas aplinkosaugos ir rinkų liberalizavimo srityje.

2. Strategija parengta:

1) naudojant antrosios, 1999 metais patvirtintos, Nacionalinės energetikos strategijos rengimo patirtį;

2) atsižvelgiant į šalies ekonomikos ir energetikos raidą po nepriklausomybės atkūrimo, dabartinę jų būklę bei Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgalaikės strategijos, kuriai pritarta Vyriausybės 2002 m. birželio 12 d. nutarimu Nr. 853 (Žin., 2002, Nr. [60-2424](#)), pagrindines nuostatas;

3) atsižvelgiant į pasaulio energetikos raidos kryptis ir Europos Sąjungos šalių energetikos plėtros tendencijas bei pagrindines nuostatas;

4) remiantis Vakarų, Centrinės ir Rytų Europos šalių patirtimi;

5) remiantis įvairiose studijose, kurias Ūkio ministerijos užsakymu parengė šalies energetikos specialistai kartu su užsienio ekspertais, atlikta analize;

6) remiantis patikslintos ir atnaujintos Nacionalinės energijos vartojimo efektyvumo didinimo programos santraukos, kuriai pritarta Vyriausybės 2001 m. rugsėjo 19 d. nutarimu Nr. 1121 (Žin., 2001, Nr. [82-2856](#)), nuostatomis;

7) taikant modernius ekonominio planavimo (prognozavimo ir optimizavimo) metodus;

8) atsižvelgiant į Europos Sąjungos *Acquis communautaire* ir derybų su ES eigą;

9) atsižvelgiant į Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymą.

Lietuvos energetikos politikai didelę įtaką turi ne tik vidiniai krašto, bet ir išoriniai veiksniai. Europos Sąjungos ir daugelio kitų išsivysčiusių šalių energetikos raidos ryškiausia kryptis – visuotinė ir atvira konkurencija, atvira energijos rinka kiekvienoje šalyje ir tarp šalių bei nuolat griežtėjantys aplinkosaugos reikalavimai.

Dabartinis energetikos sektorius turi stipriąją ir silpnąją pusę. Efektyviau išnaudodama esamas galimybes ir turimus pajėgumus, energetika gali labai daug prisidėti prie šalies ekonomikos spartesnio augimo ir jos integravimo į Europos Sąjungos ekonomines struktūras išvengiant nenumatytų grėsmių ir sutrikimų.

3. Stiprioji pusė:

1) pakankamai išplėtoti energetiniai pajėgumai – elektrinės, naftos perdirbimo gamykla, naftos importo ir eksporto terminalas, naftos produktų perkrovimo terminalas, gamtinių dujų ir centralizuoto šilumos tiekimo sistemos;

2) gera pirminės energijos balanso struktūra, kurioje vyrauja gamtinės dujos, naftos produktai ir atominė energija;

3) galimybė daugelyje energetikos įmonių naudoti įvairias kuro rūšis padeda užtikrinti energijos tiekimo patikimumą ir palaikyti palyginti nedideles elektros energijos ir šilumos kainas bei mažą aplinkos taršą.

4. Silpnoji pusė:

1) dėl didelio ekonomikos nuosmukio Lietuvoje ir kaimyninėse šalyse nevisiškai panaudojamas turimas energetikos potencialas;

2) Lietuvos elektros ir dujų tinklai neturi tiesioginių ryšių su Vakarų Europos energetikos sistemomis, todėl išlieka priklausomybė nuo vienintelio gamtinių dujų tiekėjo ir nėra galimybių integruotis į Vakarų ir Centrinės Europos valstybių elektros energetikos sistemas;

3) šalies ūkyje dar daug kur energija vartojama neracionaliai. Iki 1990 metų pastatytų gyvenamųjų namų ir kitų pastatų centrinio šildymo sistemos nepritaikytos racionaliai naudoti energiją, o joms modernizuoti reikia labai didelių investicijų;

4) susikaupė didelis radioaktyviųjų atliekų ir panaudoto branduolinio kuro kiekis, nesukaupta jų saugiam palaidojimui reikalingų lėšų, nesukaupti Europos Sąjungos reikalavimus atitinkantys naftos produktų rezervai ir neįrengtos gamtinių dujų saugyklos;

5) fiziškai ir morališkai yra susidėvėjusi dalis elektros tinklų ir pastorių bei vamzdinių, nemaža dalis šalies miestų ir gyvenviečių dar neprijungta prie gamtinių dujų tiekimo sistemos.

5. Galimybės:

1) integracija į ES liberalią energijos vidaus rinką ir energetikos ūkio pertvarka paspartins energijos konkurencinės rinkos kūrimo procesą Lietuvoje, padidins energetikos įmonių efektyvumą;

2) energijos taupymo galimybių geresnis išnaudojimas sumažins energijos poreikį bei energiją generuojančių galių augimo tempus ir kartu palengvins aplinkosaugos problemų sprendimą, sumažins investicijų poreikį;

3) esami magistraliniai dujotiekiai leidžia gerokai padidinti gamtinių dujų suvartojimą. Tranzitinis dujotiekis iš Rusijos į Vakarų Europą, jei jis būtų nutiestas per šalies teritoriją, labai padidintų tiekimo strateginį patikimumą;

4) jungties su Lenkijos elektros energetikos sistema įrengimas leis integruotis į Vakarų Europos elektros rinką, sumažinti ūkio pažeidžiamumą dėl įvairių priežasčių nutrūkus ar ženkliai sumažėjus energetinių išteklių tiekimui iš vienos šalies, efektyviau panaudoti Kruonio HAE, taip pat gauti pajamų už elektros energijos tranzitą;

5) į Lietuvos pirminės energijos balansą vis didesnę indėlį įneš atsinaujinantys ir vietiniai energijos ištekliai (mediena, durpės, įvairios degios atliekos, vėjo bei vandens energija ir kt.), kurių galimybės iki šiol panaudojamos nepakankamai;

6) esamos centralizuoto šilumos tiekimo sistemos leidžia gerokai išplėsti kombinuotą šilumos ir elektros gamybą, o kartu daug efektyviau panaudoti pirminę energiją;

7) Europos Komisijos ir kitų valstybių donorų finansinė pagalba Ignalinos AE eksploatavimo nutraukimo darbams tęsis kelis dešimtmečius. Tai padės vartotojams išvengti papildomos mokesčių naštos, susijusios su eksploatavimo nutraukimu, ypač su radioaktyviųjų

atliekų ir panaudoto branduolinio kuro sutvarkymo darbais, Ignalinos AE techninio amžiaus pabaigoje.

6. Grėsmės:

1) beveik 90% pirminės energijos importuojama iš vienintelio tiekėjo, todėl energijos tiekimas Lietuvai yra lengvai pažeidžiamas. Tačiau būsima narystė Europos Sąjungoje, numatomas Europos Energijos Chartijos ratifikavimas ir politinė bei ekonominė raida kaimyninėse šalyse, taip pat šioje Strategijoje numatyti alternatyvūs elektros energijos ir naftos produktų tiekimo šaltiniai tą pažeidžiamumą labai sumažins. Strategijoje numatyta vietinių ir atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo plėtra palaipsniui mažins priklausomumą nuo pirminės energijos tiekėjų;

2) pirmalaikis Ignalinos AE eksploatavimo nutraukimas negaunant reikiamo finansavimo iš Europos Sąjungos ir tarptautinių finansų institucijų taptų nepakeliama našta šalies ekonomikai;

3) lėtai modernizuojant centralizuoto šilumos tiekimo sistemas dalis vartotojų visai nuo jų atsijungia, o tai gali sukelti ekonominių ir socialinių problemų;

4) dėl didelės priklausomybės nuo pirminės energijos išteklių importo Lietuvos ekonomika labai priklauso nuo bendros situacijos pasaulio energijos išteklių rinkose. Jei nebus laiku sukaupta patirtis ir bus lėtai pereinama prie naujausių technologijų elektros ir šilumos gamyboje, o importuojamas organinis kuras brangs, tai energijos kainos vartotojams neišvengiamai padidės.

II. ENERGETIKOS STRATEGIJOS TIKSLAI

7. Nustatant pagrindinius Nacionalinės energetikos strategijos tikslus, buvo atsižvelgta į Europos asociacijos sutarties, Energetikos chartijos sutarties, kitų tarptautinių sutarčių ir Europos Sąjungos direktyvų esminius reikalavimus bei nuostatas energetikos srityje, taip pat į Europos Sąjungos bei atskirų jos šalių narių energetikos politikos formavimo principus ir nuostatas.

Lietuvos ateities energetika – modernios visuomenės pažangios ekonomikos sudėtinė dalis, ekonomiškai pagrįstomis, atsižvelgiant į realias sąnaudas ir veiklos efektyvumą, kainomis, patikimai ir saugiai aprūpinanti energija visas ūkio šakas, nekelianti grėsmės aplinkai, sudaranti palankias sąlygas tolesnei šalies pažangai, integruota į Vakarų ir Rytų energetikos sistemas ir sugebanti konkuruoti atviroje tarptautinėje energijos rinkoje. Tai gerai subalansuoti energetikos sektoriai, sudarantys prielaidas tolesnei visuomenės raidai ir ekonomikos augimui.

8. Atsižvelgiant į pagrindinius energetikos politiką formuojančius veiksnius, nustatomi šie Lietuvos energetikos strateginiai tikslai:

1) užtikrinti patikimą ir saugų energijos tiekimą patiriant mažiausiai išlaidų ir kuo mažiau teršiant aplinką, nuolat didinant energetikos sektoriaus veiklos efektyvumą;

2) liberalizuoti elektros ir gamtinių dujų sektorius, atveriant rinką pagal ES direktyvų reikalavimus;

3) privatizuoti gamtinių dujų perdavimo ir paskirstymo bei elektros energijos sektoriaus privatizuotinas įmones, tęsti naftos perdirbimo ir transportavimo įmonių privatizavimą;

4) su Europos Sąjunga suderintais terminais parengti ir pradėti įgyvendinti kompleksą priemonių, padedančių įgyvendinti Europos Sąjungos aplinkosaugos direktyvas energetikos ūkyje, užtikrinti branduolinės saugos reikalavimų laikymąsi;

5) užtikrinti, kad pagal suderintą grafiką iki 2010 metų būtų sukauptos 90 dienų naftos ir jos produktų atsargos;

6) pasiruošti Ignalinos AE eksploatavimo reaktorių nutraukimui, radioaktyviųjų atliekų palaidojimui ir panaudoto branduolinio kuro ilgalaikiam saugojimui;

7) per artimiausius 10 metų integruoti Lietuvos energetikos sistemas į Europos Sąjungos energetikos sistemas;

8) toliau plėtoti regioninį bendradarbiavimą ir kooperaciją siekiant, kad per artimiausią penkmetį būtų sukurta bendra Baltijos valstybių elektros energijos rinka;

9) tęsti aktyvią integracijos į Vakarų ir Centrinės Europos elektros rinkas politiką bei užtikrinti, kad energetikos išteklių tranzitui per Lietuvą būtų taikomos sąlygos, atitinkančios Energetikos chartiją, ES teisės aktus ir praktiką;

- 10) padidinti centralizuoto šilumos tiekimo sistemų efektyvumą;
- 11) pasiekti, kad elektros energijos, pagamintos termofikaciniu režimu, dalis bendrame elektros energijos gamybos balanse laikotarpio pabaigoje sudarytų ne mažiau kaip 35%;
- 12) siekti, kad atsinaujinančių energijos išteklių dalis bendrame pirminės energijos balanse 2010 metais sudarytų iki 12%;
- 13) tobulinti energetikos sektoriaus valdymą – stiprinti sektoriuje veikiančias institucijas, gausinti jose dirbančių specialistų žinias ir gerinti įgūdžius.

III. EKONOMIKOS RAIDOS PROGNOZĖS

9. Šioje Strategijoje, kaip ir 1999 metais patvirtintoje Nacionalinėje energetikos strategijoje, pasirinkti iš esmės tie patys scenarijai: 1) greito ekonomikos augimo scenarijus, 2) pagrindinis scenarijus, 3) lėto ekonomikos augimo scenarijus.

Greito ekonomikos augimo scenarijuje per laikotarpį iki 2020 metų numatomi gana spartūs Lietuvos ekonomikos augimo tempai – vidutiniškai 5% per metus (7% per metus iki 2010 metų ir 3% po 2010 metų) tikintis, kad: 1) itin greitai bus plečiama Lietuvos pramonė; 2) bendra ekonomikos plėtros politika bus labai palanki didelėms investicijoms, skirtoms ūkiui modernizuoti bei naujoms technologijoms įsigyti; 3) techninė ir ekonominė pagalba iš ES bus gausi ir efektyviai panaudojama.

Lėto augimo scenarijuje numatytus lėtus Lietuvos BVP vidutinius metinius augimo tempus (2% iki 2010 metų ir 3% 2011–2020 metais) galėtų sąlygoti labai lėti ūkio restruktūrizavimo tempai, mažos vidaus ir užsienio investicijos, nenumatytos ekonominės ir politinės krizės, lėta infrastruktūros objektų privatizacija ir t. t.

Pagrindinis scenarijus pagrįstas tomis ekonomikos plėtros kryptimis, kurios numatytos Finansų ministerijos makroekonominių rodiklių prognozėse 2002–2005 metams, pratęsiant jas iki 2010 metų ir numatant, kad BVP augimo tempai bus 4,7%, o po 2010 metų – 3% (vidutiniškai 3,85% per laikotarpį nuo 2000 iki 2020 metų). Bendra visų trijų scenarijų prielaida yra ta, kad po 2010 metų, pasibaigus pirmajam ekonomikos atkūrimo etapui, BVP augimo tempai bus 3% per metus.

IV. ENERGIJOS POREIKIŲ PROGNOZĖS

10. Energijos poreikiams prognozuoti naudota Vakaruose plačiai taikomo energijos poreikių analizės modelio MAED nauja (2000 m.) versija. Ši versija suteikė didesnes galimybes išanalizuoti energijos suvartojimą ūkio šakose priklausomai nuo jų lemiančių veiksnių tarpusavio ryšių ir jų kitimo tendencijų.

Rengiant poreikių prognozes, naudota smulki informacija apie BVP augimą, jo struktūrinius pokyčius, socialinių rodiklių raidą, energijos vartojimo ūkio šakose (pramonėje, statyboje, žemės ūkyje, transporte, namų ūkyje, prekybos ir aptarnavimo sektoriuje) technologinius rodiklius, energijos sąnaudų ir energijos vartojimo pokyčius ir kitus rodiklius.

11. Galutinės energijos poreikiai yra nustatyti įvertinant energijos taupymo galimybes konkrečiose ūkio šakose, vadovaujantis 2001 metais patikslintos ir atnaujintos Nacionalinės energijos vartojimo efektyvumo didinimo programos santrauka. Bendras energijos vartojimo efektyvumo padidėjimas nustatytas atsižvelgiant į energijos intensyvumą, t. y. galutinės energijos, suvartotos BVP vienetui, sumažėjimą. Galutinė energija vadinama ta pirminių gamtinių išteklių (akmens anglių, gamtinių dujų, naftos ir kt.) ir antrinių energijos išteklių (elektros energijos, naftos produktų, centralizuotai tiekiamos šilumos ir kt.) dalis, kuri suvartojama tam tikrai produkcijai gaminti materialinės gamybos šakose arba siekiant užtikrinti norimą aptarnavimo sektoriaus teikiamų paslaugų kiekį bei gyvenimo sąlygų lygį. Ją tiesiogiai savo įrenginiuose suvartoja galutiniai vartotojai (pramonės ir žemės ūkio įmonės, transporto ir aptarnavimo sektoriaus įmonės, individualūs vartotojai ir pan.).

Visapusiška analizė parodė, kad visais atvejais galutinės energijos poreikiai 2020 metais neviršija 1990 metų poreikių. Pagrindinio scenarijaus atveju prognozuojamo laikotarpio pabaigoje šalies ūkio šakose būtų suvartojama 6,2 mln. tne kuro ir energijos arba 71% 1990 metų kiekio. Šiuo atveju energijos intensyvumo indeksas 2020 metais sudarytų tik 49%, palyginti su 1990 metais, o energijos vartojimo efektyvumas pagal šį rodiklį būtų artimas dabartiniam Europos Sąjungos vidutiniam lygiui.

12. Elektros energijos sąnaudos 1990–2000 metais sumažėjo mažiausiai, palyginti su kitų rūšių energijos sąnaudomis. Tačiau pagal lyginamąjį elektros energijos sąnaudų ūkio šakose vienam gyventojui rodiklį (1860 kWh/gyv.) Lietuva šiuo metu labai atsilieka nuo išsivysčiusių Europos šalių – Europos Sąjungos vidurkis 1999 metais buvo 3,1 karto didesnis. Todėl pagal prognozes šalies ūkio modernizavimas lems sparčius elektros energijos poreikių augimo tempus, o jos dalis galutinės energijos struktūroje didės pagal visus scenarijus ir visose ūkio šakose. Per laikotarpį iki 2010 metų pagrindinio scenarijaus atveju elektros energijos poreikiai ūkio šakose kasmet padidės vidutiniškai 4,3%. Pagal šį scenarijų 2020 metais elektros energijos būtų suvartojama beveik 1,1 karto daugiau negu 1990 metais.

Centralizuotai tiekiamos šilumos sąnaudos 1990–2000 metais sumažėjo beveik tris kartus. Visais atvejais centralizuotos šilumos poreikiai 2020 metais nepriartės prie 1990 metų lygio. Pagrindinio scenarijaus atveju prognozuojamo laikotarpio pabaigoje šalies ūkio šakose centralizuotai tiekiamos šilumos būtų suvartojama apie 1,3 karto daugiau negu 2000 metais.

13. Pirminės energijos išteklių poreikiai, sustabdžius Ignalinos AE iki 2009 metų pabaigos, pagrindinio scenarijaus atveju per laikotarpį iki 2020 metų padidėtų tik apie 30%. Tačiau bendri organinio kuro poreikiai per 20 metų padidėtų beveik 1,9 karto – nuo 5 mln. tne 2000 metais iki 9,4 mln. tne 2020 metais. Ypač sparčiai didėtų gamtinių dujų suvartojimas – nuo 2,1 mln. tne 2000 metais iki 5 mln. tne 2020 metais. Gamtinių dujų dalis šalies pirminės energijos išteklių balanse per prognozuojamą laikotarpį padidėtų nuo 28,5% iki 53%. Prognozėse numatyta, kad vietinių (neskaitant vietinės naftos) ir atsinaujinančių išteklių dalis bendrame pirminės energijos balanse laikotarpio pabaigoje padidės iki 14%, o naftos produktų dalis sudarys apie 32%.

V. ELEKTROS ENERGETIKOS SEKTORIAUS PLĖTROS STRATEGIJA

14. Bendra instaliuota elektros energijos generavimo galia (branduolinė ir nebranduolinė) dabartiniu metu yra trigubai didesnė už šalies vidaus poreikius, o pagrindinis elektros energijos šaltinis šalyje yra Ignalinos AE, gaminanti pigesnę elektros energiją negu organinį kurą naudojančios šiluminės elektrinės. Per pastaruosius penkerius metus ji gamino nuo 76% iki 86% visos elektros energijos. Esminę įtaką šalies elektros energetikos sistemos raidai artimiausiame dešimtmetyje daro Ignalinos AE eksploataavimo trukmės, kuri iš esmės turėtų priklausyti nuo jos saugos ir ekonominių rodiklių, pasirinkimas.

Žemo saugos kultūros lygio Ignalinos AE buvo paveldėta iš buvusios Sovietų Sąjungos, tačiau per praėjusį dešimtmetį buvo labai daug padaryta gerinant Ignalinos AE saugą. Daugelis šalių, turinčių nemažą patirtį branduolinės energetikos srityje, teikė ir tebetiekia efektyvią paramą gerinant Ignalinos AE saugą, kad labiau atitiktų tarptautinius branduolinės saugos tikslus. Informacija ir išvados apie Ignalinos AE saugos lygį grindžiamos ne viena nuodugnia didelės apimties ir visapusiška tarptautine analize. Pagal tikimybinės saugos įvertinimo rodiklius dabartiniu metu Ignalinos AE sauga galėtų būti lyginama su Vakarų šalių atominių elektrinių sauga, tačiau Ignalinos AE neturi Vakarų elektrinėse įrengto gaubto, kuris avarijos metu sulaikytų pasklidusias radioaktyvias medžiagas. Todėl dalis Vakarų valstybių ir įvairių organizacijų ekspertų daro išvadą, kad atominių elektrinių su RBMK tipo reaktoriais eksploataavimo rizika negali būti sumažinta tiek, kad jos galėtų būti pakankamai saugios eksploatuoti ilgą laiką. Besirengiančiai stoti į Europos Sąjungą ir NATO Lietuvai tarptautinės bendruomenės nuomonė yra svarbi.

15. 1999 metais Seimo patvirtintoje Nacionalinėje energetikos strategijoje buvo numatyta, kad pagal Branduolinės saugos sąskaitos dovanos sutartį pirmasis Ignalinos AE blokas bus sustabdytas iki 2005 metų, atsižvelgiant į Europos Sąjungos, G-7 valstybių grupės ir kitų valstybių

bei tarptautinių finansų institucijų ilgalaikės ir esminės finansinės pagalbos sąlygas. Remiantis tomis pačiomis prielaidomis ir atsižvelgiant į tai, kad Europos Sąjungos šalys pripažino, jog Ignalinos AE uždarymas truks ilgiau, negu leidžia dabartinės finansinės perspektyvos, ir kad tai yra išskirtinė, neatitinkanti šalies dydžio ir ekonominio pajėgumo finansinė našta Lietuvai, bei paskelbė, kad, būdamos solidarios su Lietuva, yra pasirengusios tęsti papildomą reikalingą Bendrijos paramą eksploatavimo nutraukimo pastangoms taip pat ir po Lietuvos įstojimo į ES, antrasis Ignalinos AE blokas bus sustabdytas 2009 metais, esant finansavimo šaltiniams, reikiamam finansavimo mastui, paremtam susitarimais su ES institucijomis ir kitais donorais. Lietuva įsipareigoja sustabdyti reaktorių įvertindama, kad vėlesniame stojimo į ES derybų etape bus adekvačiai sprendžiamas klausimas dėl papildomos ES finansinės paramos organizavimo programos Ignalinos AE paankstintam pirmojo bloko uždarymui iki 2005 metų ir paankstintam antrojo bloko sustabdymui 2009 metais. Įgyvendindama šią programą, Lietuva išspręs klausimą ir dėl Ignalinos AE uždarymo pasekmių. Neužtikrinus reikalingo finansavimo iš ES ir kitų donorų, pirmojo ir antrojo Ignalinos AE reaktorių eksploatavimas pratęsiamas atsižvelgiant į jų saugaus eksploatavimo laiką.

Pagal Branduolinės saugos sąskaitos dovanos sutartį Lietuvos Respublikos Vyriausybė imsis visų reikalingų priemonių, kad Ignalinos AE atitiktų tarptautinius branduolinės saugos reikalavimus. Vyriausybė įsipareigoja, kad Lietuva įgyvendins visas branduolinės saugos rekomendacijas, pateiktas ES Tarybai Atominių klausimų ir Branduolinės saugos darbo grupės ataskaitoje, taip pat Saugos analizės ataskaitos, jos Nepriklausomos apžvalgos bei Ignalinos AE saugos tarptautinės žiuri rekomendacijas.

16. Remiantis turima informacija ir atlikta technine bei ekonomine analize, galima teigti, kad uždarius abu Ignalinos AE blokus, siekiant užtikrinti mažiausias elektros energetikos ir centralizuoto šilumos tiekimo sistemų plėtros ir funkcionavimo išlaidas bei didesnę elektros energijos tiekimo patikimumą, turės būti:

1) modernizuojama Lietuvos elektrinė – pagrindinis elektros energijos šaltinis ir Vilniaus bei Kauno termofikacinės elektrinės: įrengiami nauji degikliai, moderni kontrolės ir valdymo įranga bei degimo produktų valymo įrenginiai;

2) iki 2007 metų atnaujinta Kauno hidroelektrinė;

3) atsiradus naujų galių poreikiui ir esant ekonominiam tikslingumui, pastatytos termofikacinės elektrinės Klaipėdoje, Šiauliuose ir Panevėžyje, kombinuoto ciklo dujų turbininė kondensacinė elektrinė ir papildomos termofikacinės elektrinės kituose miestuose;

4) rekonstruojamos esamos katilinės: įrengiamos dujų turbinos ir generatoriai arba mažos termofikacinės elektrinės, naudojančios vietinį kurą, jei jų įrengimas būtų ekonomiškai pagrįstas atsižvelgiant į vietines sąlygas ir jos galėtų konkuruoti su atnaujintomis didelėmis elektrinėmis.

Lietuvos elektros energetikos sektoriaus plėtros strategija yra pagrįsta saugios branduolinės energetikos nenutrūkstamumu, perimamumu ir plėtote. Siekdama ateityje išlikti branduolinės energetikos valstybe ir gaminti elektros energiją šiuolaikinius saugos reikalavimus atitinkančiose atominėse elektrinėse, Lietuva teisiškai, finansiškai ir politiškai remis investicijas į naujo bloko ar reaktoriaus statybą panaudojant Ignalinos AE esamą infrastruktūrą.

Dėl antrojo Ignalinos AE bloko stabdymo vidutinė elektros energijos gamybos kaina padidės apie 3 ct/kWh. Skaičiuojant vidutinę elektros energijos gamybos kainą, atsižvelgta į visas elektrinių eksploatavimo išlaidų dedamąsias (išlaidas kurui, remontui, darbo užmokesčiui ir t. t.), investicijas naujų agregatų statybai ar esamų modernizavimui, taip pat į naujai susidarančių radioaktyviųjų atliekų ir panaudoto branduolinio kuro sutvarkymo bei galutinio palaidojimo išlaidas. Be to, siekiant padidinti kuro tiekimo patikimumą, sudaryti galimybes didžiosiose šiluminėse elektrinėse naudoti bent dvi kuro rūšis ir patenkinti aplinkosaugos reikalavimus, būtina pastatyti degimo produktų valymo įrenginius. Šalies energetikos sektoriaus kuro ir energijos tiekimo patikimumo problemą perkeliant spręsti vienai ar kelioms elektrinėms ir siekiant neiškreipti jų galimybių konkurencinėje rinkoje, būtina numatyti aplinkosaugos priemonių įrengimo tikslinio finansavimo būdus arba teršalų kvotų prekybos sistemą.

Pirmalaikio antrojo Ignalinos AE bloko uždarymo neigiamas poveikis šalies ekonomikai bus staigesnis ir stipriau jaučiamas palyginti su vėlesniu uždarymu.

17. Ignalinos atominės elektrinės pirmojo ir antrojo blokų uždarymas sukels tiesiogines socialines ir ekonomines, aplinkosaugos, susijusias su energetika, ir kitas pasekmes, įskaitant poveikį tiekimo saugumui. Dėl šių pasekmių kilusioms problemoms išspręsti reikės daug laiko.

Svarstant Ignalinos AE uždarymo klausimą, turės būti analizuojamos uždarymo pasekmės, tarp jų – Ignalinos AE reaktorių priežiūros juos galutinai sustabdžius, reaktorių demontavimo, radioaktyviųjų atliekų sutvarkymo, socialinių ir ekonominių padarinių regione kompensavimo, elektros energetikos pajėgumų modernizavimo ir alternatyvių elektros energijos gamybos šaltinių statybos bei su Ignalinos AE eksploatavimo nutraukimu susijusios aplinkosaugos problemos.

Nutraukiant Ignalinos AE pirmojo ir antrojo blokų eksploatavimą, susidarys techninių eksploatavimo nutraukimo darbų sąnaudos. Dėl paviršinio mažo ir vidutinio aktyvumo trumpaamžių radioaktyviųjų atliekų kapinyno konstrukcijos galutinai apsispręsta bus tik priėmus sprendimus dėl atliekų tvarkymo ir galutinio laidojimo strategijų. Panaudoto branduolinio kuro laidojimo sąnaudos bus tikslinamos vadovaujantis pasirinkta atliekų tvarkymo strategija.

Visų Ignalinos AE pirmojo ir antrojo blokų uždarymo pasekmių grupių įvertinimai bus reguliariai atnaujinami pagal vėliau atsirasiančią informaciją, o atnaujinant įvertinimus būtina atsižvelgti ir į faktines išlaidas. Šiame kontekste reikėtų atsižvelgti į keletą dinaminių parametrų, t. y. į parametrus, susijusius su ekonomikos augimu, energetikos vidaus rinkos pokyčiais ir tendencijomis, energijos tiekimo patikimumu (įskaitant priklausomybę nuo naftos ir dujų kainų pasaulio rinkose), efektyvaus energijos vartojimo priemonių poveikiu, socialinių pasekmių sprendimais, privataus sektoriaus vaidmeniu, taip pat paties eksploatavimo nutraukimo proceso sudėtingumu ir ilgalaikiškumu. Be to, būtina atsižvelgti į tai, kad Ignalinos atominės elektrinės pirmojo ir antrojo blokų uždarymas yra pirmas atvejis, kai uždaromi tokios galios RBMK-1500 tipo branduoliniai reaktoriai. Todėl esami įvertinimai turi būti reguliariai atnaujinami užtikrinant saugos reikalavimus ilgo uždarymo proceso metu.

Ignalinos AE uždarymas turės ir teigiamų pasekmių – nebedidės radioaktyviųjų atliekų kiekis Lietuvoje ir kartu bus mažesnės radioaktyviųjų atliekų ir panaudoto branduolinio kuro saugojimo išlaidos, susidarys palankesnė aplinka konkurencijai.

Socialinių pasekmių švelninimo priemonės ir jų finansavimas nustatomas atskirais teisės aktais.

18. Uždarius Ignalinos AE, turimų galių šalies poreikiams tenkinti visais šalies vidaus poreikių augimo atvejais pakanka ilgiau negu iki 2010 metų, jei išsaugoma ir modernizuojama Lietuvos elektrinė. Esamų termofikacinių elektrinių modernizavimas ir naujų statyba (apie 400 MW galios) padės išspręsti didėjančių poreikių patenkinimo problemą.

Lietuvos elektrinė, dirbant bent vienam Ignalinos AE blokui ir esant ribotam eksportui, būtų naudojama kaip rezervinės ir manevrinės galios poreikių tenkinimo šaltinis, taip pat pakeistų Ignalinos AE jos planinių remontų metu. Uždarius abu Ignalinos AE blokus, Lietuvos elektrinė taps pagrindiniu elektros energijos šaltiniu. Visi keturi 300 MW blokai turi būti parengti eksploatacijai iki antrojo Ignalinos AE bloko uždarymo. Kruonio HAE tikslinga naudoti ne tik paros reguliavimo, bet ir savaitinio reguliavimo režimu, tačiau jos vieta šalies ir didesnio regiono elektros energetikos sistemoje priklausys nuo kitų tarptautinių projektų (Baltijos žiedo, elektros perdavimo linijos į Lenkiją ir pan.) įgyvendinimo eigos ir elektros energijos poreikių augimo kaimyninėse valstybėse. Modernizavus esamas šiluminės elektrinės, pigiausi elektros energijos gamybos šaltiniai būtų termofikaciniu režimu dirbančios termofikacinės elektrinės, o jose pagamintos elektros energijos dalis (kartu įvertinant ir naujų termofikacinių elektrinių indėlį) bendrame elektros energijos balanse 2015–2020 metais padidėtų iki 35–45%. Didesnis termofikacinių elektrinių indėlis atitinka didelių kuro kainų scenarijų, nes termofikacinės elektrinės leidžia padidinti bendrą kuro panaudojimo efektyvumą. Atsižvelgiant į organinio kuro kainų kitimą, gali pasiteisinti Neries kaskados bei Nemuno vidurupio naujų hidroelektrinių statyba.

Atsižvelgiant į pasaulio branduolinės energetikos plėtros tendencijas, naujausias reaktorių technologijas ir jų technines-ekonomines charakteristikas, 2003–2004 metais bus parengta išsami

branduolinės energetikos naudojimo Lietuvoje testavimo studija, apimanti branduolinės saugos ir branduolinės energijos priimtino pagrindimą, įskaitant naujų atominių elektrinių (reaktorių) statybą.

19. Elektros energijos perdavimo ir skirstomieji tinklai iš esmės tenkina dabartinius elektros energetikos sistemos poreikius, tačiau trys ketvirtadaliai perdavimo ir skirstymo įrenginių yra senesni kaip 20 metų, o ketvirtadalis įrenginių yra senesni kaip 30 metų. Todėl bus reikalingos investicijos, skirtos ne tik palaikyti esamą elektros tinklų lygį, bet ir gerinti jų būklę, kad būtų galima patenkinti vis didėjančius energijos tiekimo patikimumo ir stabilumo reikalavimus, taip pat sukurti bendrą trijų Baltijos šalių elektros energijos rinką.

Didelis trūkumas yra tai, kad nėra tiesioginio ryšio su Centrinės ir Vakarų Europos elektros energetikos sistemomis. Būtina kuo skubiau pastatyti galingą jungtį su Lenkijos elektros energetikos sistema. Ši linija artimoje ateityje sudarytų galimybę integruotis į Vakarų Europos elektros energijos rinką ir padidinti energijos tiekimo patikimumą.

Lietuvos integracija į Europos Sąjungą ir didesnis bendradarbiavimas su kitomis Baltijos ir Skandinavijos valstybėmis reikalauja keisti nacionalinio elektros tinklo struktūrą. Bendromis trijų Baltijos valstybių pastangomis reikia parengti perdavimo sistemos plėtros strategiją ir įgyvendinimo priemonių planus bei numatyti veiksmų eilę ir finansavimo šaltinius.

20. Elektros energijos eksporto ir elektros energijos tiekimo patikimumo prognozė įvertinant ypatingą visų turimų galių efektyvaus panaudojimo ekonominę reikšmę:

1) dirbant bent vienam Ignalinos AE blokui, galima palaikyti tradicinį elektros energijos eksportą per turimas perdavimo linijas į šiaurę ir rytus;

2) iki 2010 metų iš Lietuvos elektrinės galima būtų pelningai eksportuoti energiją tik piko ir pusiau piko metu;

3) elektros energijos perdavimo linijos į Lenkiją statyba yra būtina siekiant integracijos į Europos elektros energijos rinką.

Atsižvelgdama į jungties tarp Lietuvos ir Lenkijos energetinių sistemų strateginę reikšmę, valstybė politiškai ir teisiškai remia investicijas, atitinkančias Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatyme apibrėžtus kriterijus. Būtina užtikrinti, kad kaip ir nacionaliniai perdavimo tinklai, taip ir planuojama jungtis su Lenkijos elektros perdavimo tinklais tiesiogiai ar netiesiogiai priklausytų Lietuvos valstybei ir ši turėtų esminę įtaką priimant sprendimus, svarbius nacionaliniam saugumui bei tiekimo saugumui užtikrinti.

21. Elektros energijos tiekimo patikimumui ir integracijai į ES vidaus rinką užtikrinti būtina:

1) išsaugoti turimą nebranduolinių elektrinių potencialą, laipsniškai priderinant jį prie rinkos ekonomikos reikalavimų, nuosekliai diegiant momentinės galios balanso reguliavimo priemones;

2) rekonstruoti ir atstatyti fiziškai bei morališkai susidėvėjusius elektros perdavimo ir skirstomuosius tinklus, kad būtų patenkinti didėjančios apkrovos ir elektros energijos tiekimo patikimumas bei kokybės reikalavimai;

3) užtikrinti Ignalinos AE saugą ir patikimumą;

4) kooperuotis su kaimyninėmis valstybėmis rezervinei galiai užtikrinti;

5) pastatyti jungtį su Lenkija integracijai į Vakarų Europos valstybių elektros energetikos sistemą ir tuo padidinti strateginį elektros energijos tiekimo patikimumą;

6) plėsti bendradarbiavimą ir kooperaciją su Baltijos šalimis – sukurti bendrą elektros energijos rinką ir optimaliai išnaudoti bendras Baltijos šalių elektros energetikos sistemų galimybes;

7) kartu su Latvija ir Estija parengti naują Baltijos valstybių perdavimo sistemos plėtros strategiją, geriau pritaikytą integracijai į Vakarų Europos ir Skandinavijos šalių tinklus ir leidžiančią geriau išnaudoti turimas generuojančias galias;

8) įgyvendinti generavimo įmonių ir skirstymo tinklų privatizavimo programą, ES direktyvų reikalavimus. Tuo tikslu 2002 metais elektros sektorius buvo reorganizuotas išskiriant Lietuvos, Mažeikių elektrines ir Rytų bei Vakarų skirstomuosius tinklus. Sektoriaus privatizavimo programas numatoma įgyvendinti 2003 metais.

Vykdamas elektros energetikos sektoriaus privatizavimo programas, turėtų būti atsižvelgiama į Nacionalinio saugumo strategijos nuostatas, neleidžiančias vienos užsienio valstybės

investuotojams vyrauti šiame strategiškai svarbiame ūkio sektoriuje ir reikalaujančias užkirsti kelią neteisėtos ar nenustatytos kilmės kapitalo skverbimuisi į šalies ūkio objektus.

22. Atsižvelgiant į „Baltijos žiedo“ galimybių studijoje atliktus tyrimus, Lietuvai yra priimtiniausias būdas sujungti šalies elektros energetikos sistemą su Vakarų valstybių sistema – per nuolatinės srovės intarpą. Tai leistų turėti tiesioginį ryšį su bendra Vakarų Europos sistema, neatsijungiant nuo Rytų kaimynų ir neprarandant galimybių sistemingai pirkti paslaugas iš Rytų.

VI. ŠILUMOS TIEKIMO SEKTORIAUS PLĖTROS STRATEGIJA

23. Lietuvos miestuose apie 75% gyvenamųjų namų ploto šildoma iš centralizuotų šilumos tiekimo sistemų. Lietuvoje vyrauja iš esmės pažangus centralizuoto šilumos tiekimo būdas, tačiau dėl įvairių ekonominių, techninių ir socialinių priežasčių jis yra nepakankamai efektyvus ir jį reikia pertvarkyti. Šis šilumos tiekimo metodas turi būti derinamas su decentralizuotais šilumos šaltiniais, kad būtų efektyviai išnaudojami abiejų būdų pranašumai.

24. Pagrindinės strateginės nuostatos yra šios:

1) parengti savivaldybių šilumos ūkio plėtros planus, suderintus su nacionaliniais energetikos prioritetais;

2) šilumos ūkį tvarkyti pagal savivaldybių patvirtintus šilumos ūkio plėtros planus. Juose reikia numatyti svarbiausius šilumos ūkio modernizavimo ir plėtros sprendimus ilgam laikotarpiui. Pagrindinis šilumos ūkio plėtros plano tikslas – tenkinti vartotojų poreikius šilumai patiriant mažiausias sąnaudas ir esant minimaliai taršai, išskiriant zonas pagal pagrindinį šilumos tiekimo būdą ir nustatant ekonomiškai pagrįstą tvarką pagrindiniam šilumos tiekimo būdai pasirinkti, reglamentuojant prisijungimo ir atsijungimo sąlygas;

3) centralizuoto šilumos tiekimo sektoriaus įmonėse, uždarius pirmąjį, o ypač antrąjį Ignalinos AE bloką, palaipsniui įrengti termofikacines elektrines (atlikus jų ekonominį pagrindimą), galinčias gaminti elektros energiją, kurios kaina būtų konkurencinga kainai atviroje elektros rinkoje;

4) skatinti šilumos gamybą iš vietinių ir atsinaujinančių energijos išteklių;

5) savivaldybių renkamas buitines atliekas panaudoti šilumai ir elektrai gaminti, jeigu tai tikslinga ekonominiu ir ekologiniu požiūriu. Išnaudoti atliekinės šilumos ir degių medžiagų galimybes. Tai mažintų kuro importą ir padėtų išspręsti atliekų saugojimo problemą. Galimybės naudoti jas kombinuotai šilumos ir elektros gamybai turi būti atskirai įvertintos kiekvienu konkrečiu atveju;

6) sudaryti sąlygas konkurencijai tarp šilumos gamintojų ir nustatyti šilumos supirkimo iš nepriklausomų gamintojų į šilumos tiekimo sistemas tvarką;

7) nuosekliai modernizuoti šilumos tiekimo sistemas – sudaryti vartotojams galimybę reguliuoti suvartojamos šilumos kiekį ir vartojimo grafiką savo nuožiūra;

8) nustatyti termofikacinių elektrinių gaminamos elektros energijos supirkimo tvarką, kuri skatintų termofikacinėse elektrinėse pagamintą šilumą naudoti miestams šildyti;

9) per energetinių paslaugų kompanijas ir kitais visuomenės interesus atitinkančiais būdais skatinti privataus kapitalo dalyvavimą šilumos ūkio modernizavimo projektuose;

10) sudaryti sąlygas šilumos vartotojams patiems dalyvauti šilumos ūkio valdyme ir modernizavimo procesuose. Kontroliuoti natūralias monopolijas ir subalansuoti tiekėjų bei vartotojų interesus.

25. Vartotojai, esantys atokiau nuo dujotiekių ir šilumos tiekimo sistemų, jei jų prisijungimas prie šių sistemų ekonomiškai nepagrindžiamas, decentralizuoto šildymo tikslams, atsižvelgdami į vietines sąlygas, turėtų naudoti:

1) medieną ir kitą biokurą;

2) suskystintas dujas;

3) buitinių skystąjį kurą;

4) aplinkos energiją (naudodami šilumos siurblius);

5) kitus šaltinius, atitinkančius visuomenės interesus ir ekologinius reikalavimus.

Valstybė skatins konkurenciją tarp kuro tiekėjų ir šilumos gamintojų.

VII. GAMTINIŲ DUJŲ SEKTORIAUS PLĖTROS STRATEGIJA

26. Gamtinių dujų dalis bendrame šalies pirminės energijos išteklių balanse dabartiniu metu sudaro apie 28%. Jos importuojamos iš vieno šaltinio – Rusijos Federacijos. 2000 metais buvo importuota 2,58 mlrd. m⁽³⁾ dujų, kurios sunaudotos šalyje, ir 0,47 mlrd. m⁽³⁾ dujų tranzitu patiekta į Kaliningrado sritį. Į Lietuvą įeinančių dujotiekių pajėgumas (6 mlrd. m⁽³⁾ dujų per metus) gerokai viršija dabartinį suvartojimą. Lietuvos dujų tiekimo tinklas yra sujungtas su Latvijos dujotiekių tinklu bei su Kaliningrado sritimi, tačiau jis nėra sujungtas su Vakarų Europos dujų tinklais, todėl negalimas alternatyvus gamtinių dujų tiekimas.

Gamtinės dujos technologiniu ir ekologiniu požiūriu yra efektyviausias organinis kuras, kurio pasaulinės atsargos yra labai didelės. Atsižvelgiant į gausius Rusijos dujų verslovių išteklius, jų eksporto į Vakarų kelius ir tendencijas, jau sukurtas tiekimo techninės priemonės ir griežtėjančius aplinkosaugos reikalavimus, gamtinės dujos Lietuvoje yra perspektyviausia organinio kuro rūšis per visą nagrinėjamą laikotarpį.

27. Gamtinių dujų naudojimo Lietuvoje šiuo metu neriboja ir ateityje neribos jų tiekimo iš Rusijos techninės galimybės. Tačiau dalis magistralinių vamzdinių yra pasenę ir net dabartiniu metu perduodamų dujų slėgis juose ribojamas. Todėl ateityje juos būtina atnaujinti ir didinti dujotiekių pralaidumą, ypač Kaliningrado kryptimi. Taip pat būtina išnagrinėti naujo gamtinių dujų dujotiekio į Kaliningrado sritį tiesimo galimybes, atlikti techninio ir ekonominio pagrindimo analizę. Ateityje gamtinių dujų vartojimo didinimą gali riboti nepakankamas dujų tiekimo patikimumas.

Dujų tiekimo patikimumas užtikrinamas tiekiant dujas iš kelių šaltinių, remiant tranzitą, kaupiant dujų atsargas saugyklose, reguliuojant pirminių energijos išteklių vartojimo balansą. Dujų tiekimo patikimumui padidinti reikia įrengti dujų saugyklą arba ją išsinuomoti. Už dujų atsargų kaupimą yra atsakingos dujas tiekiančios bei perduodančios įmonės. Įmonės, naudojančios dujas kaip žaliavą (mineralinėms trąšoms gaminti, naftai perdirbti ir pan.), kartu su dujas tiekiančiomis įmonėmis pačios sprendžia atsargų kaupimo klausimus.

Dujų atsargos pirmiausia turi būti užtikrintos elektros energijos ir šilumos gamintojams, kurie energijai gaminti naudoja tik gamtines dujas.

28. Siekiant padidinti gamtinių dujų tiekimo strateginį patikimumą, reikia:

1) plėsti ir modernizuoti dujų perdavimo tinklus bei užtikrinti, kad energetinių išteklių tranzitui per Lietuvą būtų taikomos sąlygos, atitinkančios Energetikos chartiją, ES teisės aktus ir praktiką;

2) įrengti trūkstamas dujų matavimo stotis valstybės sieną kertančiuose dujotiekiuose;

3) tęsti tyrinėjimo darbus, parengti saugyklos įrengimo studiją, o vėliau, techniškai ir ekonomiškai pagrindus, įrengti požeminę dujų saugyklą Lietuvoje;

4) kartu su kitomis Baltijos valstybėmis išnagrinėti susijungimo su Lenkijos ir Suomijos dujotiekių sistemomis galimybes.

29. Šalies gamtinių dujų sistema bus plėtojama vadovaujantis rinkos principais, vartotojams ir dujų tiekimo įmonėms tarpusavyje sutarus. Valstybė remia projektus, kurie turi strateginę reikšmę dujų tiekimo patikimumui ir aplinkosaugos reikalavimams užtikrinti. Rėmimo būdus ir priemones nustatys Vyriausybė.

Gamtinių dujų rinka bus plėtojama ir reguliuojama vadovaujantis ES direktyvų ir kitų teisės aktų nuostatomis, jų įgyvendinimo reglamentais, atsižvelgiant į realias tų nuostatų įgyvendinimo galimybes bei įsipareigojimus ES.

30. Suskystintų naftos dujų Lietuvoje 2000 metais sunaudota 190 tūkst. t, iš jų 57% transportui. Suskystintų dujų poreikis namų ūkiui ateityje didės nežymiai. Nepakeitus mokesčių sistemos, suskystintų dujų suvartojimas transportui augs sparčiau.

Vartotojams, kurių kuro poreikis nedidelis, rekomenduojama kaip ekologišką kuro rūšį naudoti suskystintas dujas. Suskystintų dujų tiekimo patikimumui užtikrinti numatoma diegti pažangias technologijas.

VIII. NAFTOS IR NAFTOS PRODUKTŲ SEKTORIAUS PLĖTROS STRATEGIJA

31. Naftos produktai užima reikšmingą vietą šalies pirminės energijos išteklių balanse – 2000 metais ūkio šakose jų sunaudota 2,2 mln. t. Tai sudarė apie 31% bendro sunaudoto pirminės energijos išteklių kiekio. Lietuva turi vienintelę Baltijos šalių regione naftos perdirbimo gamyklą, kurios metinis perdirbimo kiekis 7–8 mln. t, naftos importo-eksporto per Baltijos jūrą terminalą, kurio pajėgumai lygūs atitinkamai 6 ir 8 mln. t, ir 2001 metais rekonstruotą vieną moderniausių regione naftos produktų perkrovimo terminalą Klaipėdoje, kurio pajėgumas 7 mln. t. Dabartiniu metu Lietuva turi visas technines galimybes importuoti naftą ir naftos produktus iš įvairių šalių. Tokiu būdu Lietuva iš esmės išplėtė naftos produktų tiekimo galimybes ir techniškai yra apsaugota nuo galimų tiekimo iš kurios nors vienos šalies sutrikimų.

32. Įgyvendinant Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo nuostatas ir siekiant turėti alternatyvų apsirūpinimo naftos produktais šaltinį, turėtų būti užtikrinta valstybės kontrolė valdant AB „Klaipėdos nafta“.

33. Patikimam šalies ūkio aprūpinimui nafta ir naftos produktais bus sudaromos 90 parų naftos produktų ir naftos atsargos. Atsargos bus kaupiamos palaipsniui iki 2009 metų pabaigos, t. y. per 8 metus. Valstybės lėšomis bus kaupiama 50% naftos produktų atsargų. Siekiant užtikrinti patikimą ir saugų naftos produktų sandėliavimą, sandėliai, saugyklos ir terminalai turės atitikti ES teisės aktų ir aplinkosaugos reikalavimus.

Valstybė nustatys priemones naftos produktų rinkos reguliavimui ir naftos produktų vartojimo apribojimui ekstremalių situacijų energetikoje atvejais pagal Naftos produktų ir naftos valstybės atsargų įstatymo nuostatas. Naftos produktų atsargoms kaupiti už valstybės biudžeto lėšas 2001 m. gruodžio 31 d. įsteigta Lietuvos valstybinė naftos produktų agentūra.

34. Vietiniai naftos ištekliai nėra dideli, tačiau naftos gamyba iš jų gali būti tęsiama dar kelis dešimtmečius, išlaikant 0,3–0,5 mln. t metinį gavybos lygį. Todėl naftos ir naftos produktų sektorius artimiausiu metu ir vėliau išliks priklausomas nuo naftos ir iš dalies nuo naftos produktų importo. Nors pirminių energijos išteklių balanse naftos produktų dalis, tenkanti kitų energijos rūšių gamybai, mažės ir nagrinėjamo laikotarpio pabaigoje sudarys apie 20–25%, naftos produktai išliks rezerviniu kuru šiluminėse elektrinėse ir stambiose centralizuoto šilumos tiekimo sistemose, o įrengus degimo produktų valymo įrenginius, jie konkuruos su gamtinėmis dujomis.

35. Lietuvos naftos produktų mažmeninės prekybos sektoriuje negali vyrauti vienos šalies investuotojai. Būtina užtikrinti, kad Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba, vadovaudamasi Konkurencijos įstatymu ir kitais teisės aktais, disponuotų pakankamais švertais užtikrinant sąžiningą konkurenciją.

36. Prognozuojama, kad lengvųjų naftos produktų vartojimas daugiausia didės transporto sektoriuje ir 2020 metais sudarys apie 2,0 mln. t per metus. Lengvųjų naftos produktų poreikiams tenkinti pakanka turimų transportavimo, perdirbimo, saugojimo ir paskirstymo įrenginių.

37. Lietuvai integruojantis į ES, aplinkosaugos tikslais ir mažinant taršą laipsniškai bus griežtinami naftos produktų kokybės reikalavimai. Įstojus į ES, šalyje vartojamų naftos produktų kokybė turės tenkinti minimalius Europos normų reikalavimus.

Visą nagrinėjamą laikotarpį naftos produktams numatoma taikyti minimalius akcizų mokesčius, numatytus ES direktyvose. Įstojusi į ES, Lietuva suvienodins importo ir eksporto mokesčių tarifus su taikomais ES šalyse.

IX. VIETINIŲ, ATSINAUJINANČIŲ IR ATLIEKINIŲ ENERGIJOS IŠTEKLIŲ SEKTORIAUS PLĖTROS STRATEGIJA

38. Vietinių, atsinaujinančių ir atliekinių energijos išteklių (toliau – vietinių energijos išteklių) dalis (neskaitant vietinės naftos) bendrame pirminės energijos balanse 2000 metais sudarė apie 9%. Siektina, kad šių energijos išteklių būtų sunaudojama apie 2 mln. tne (iš jų atliekinių išteklių – apie 430 tūkst. tne) per metus.

39. Siekiant kuo geriau panaudoti vietinius energijos išteklius, o kartu ir sumažinti kuro importą, taip pat įkurti naujas darbo vietas bei pagerinti aplinkosaugos būklę, bus:

- 1) rengiamos ir tikslinamos vietinių energijos išteklių vartojimo programos;
- 2) organizacinėmis, ekonominėmis ir finansinėmis priemonėmis skatinama daugiau naudoti vietinių energijos išteklių, teikiama pagalba įmonėms ir plečiama įrenginių, skirtų šiems ištekliams paruošti ir vartoti, gamyba, organizuojamas jų įdiegimas;
- 3) įgyvendinami vėjo, vandens ir saulės energijos panaudojimo bei kitų atsinaujinančių ir atliekinių energijos išteklių vartojimo projektai, kaupiama ir apibendrinama įrenginių statybos ir eksploatavimo patirtis. Valstybė remis šių projektų įgyvendinimą ir sudarys sąlygas šiems tikslams panaudoti ES struktūrinius ir kitus paramos fondus;
- 4) sudaromos sąlygos biodegalų (denatūruoto dehidratuoto etilo alkoholio, biologinės kilmės aliejų, etilo ir etilo esterių) gamybos plėtrai. Nuolat papildomi ir tikslinami esami teisės aktai ir normatyviniai dokumentai, užtikrinantys šių biodegalų gamybą ir naudojimą;
- 5) siekiama, kad atsinaujinančių energijos išteklių dalis pirminės energijos balanse 2010 metais sudarytų 12% ir būtų artima ES direktyvų reikalavimams.

X. ENERGIJOS VARTOJIMO EFEKTYVUMO DIDINIMAS

40. Tikslinant ir atnaujinant Nacionalinę energijos vartojimo efektyvumo didinimo programą nustatyta, kad kai kuriuose Lietuvos Respublikos ūkio objektuose galima sutaupyti nuo 20% iki 50% dabar suvartojamo energijos išteklių kiekio. Didžiausia galutinės energijos dalis (apie 45%) suvartojama namų ūkiuose, taip pat prekybos ir paslaugų sektoriuje (2000 metais suvartota 1,84 mln. tne). Čia yra daug galimybių taupyti energijos išteklius. Pramonėje iš viso galima sutaupyti 0,2 mln. tne energijos išteklių (2000 metais suvartota 0,75 mln. tne), o transporto sistemoje – apie 0,15 mln. tne (2000 metais suvartota 1,05 mln. tne).

41. Patikslinta Nacionalinė energijos vartojimo efektyvumo didinimo programa bus įgyvendinama pagal šias pagrindines kryptis:

- 1) rengti projektus teisės aktų, normatyvinių ir techninių dokumentų, skirtų Nacionalinei energijos vartojimo efektyvumo didinimo programai įgyvendinti;
- 2) atnaujinti pastatus, modernizuoti jų energetikos ūkį;
- 3) plačiau naudoti vietinius, atsinaujinančius ir atliekinius energijos išteklius;
- 4) efektyviau vartoti energiją gamybos procesuose;
- 5) plėsti informavimo, švietimo ir konsultavimo veiklą.

Siekiant teisiškai sureguliuoti energijos išteklių taupymą, bus nustatyti teisiniai pagrindai, kaip įgyvendinti ES direktyvų reikalavimus energijos išteklių vartojimo efektyvumo didinimo srityje.

42. Gyvenamųjų namų ir visuomeninių pastatų renovaciją bei jų energetinio ūkio modernizavimą šalyje toliau finansuos patys gyventojai, naudodamiesi lengvatiniais kreditais, kuriuos administruoja viešoji įstaiga Būsto ir urbanistikos plėtros fondas, bei taikydami kitus galimus finansavimo šaltinius. Būsto ir urbanistikos fondo lėšas sudaro iš valstybės biudžeto skiriamos lėšos, taip pat Pasaulio banko ir užsienio šalių kreditai.

Energijos taupymo priemonių, taip pat vietinių, atsinaujinančių ir atliekinių energijos išteklių panaudojimo projektų įgyvendinimą remis Energijos taupymo priemonių diegimo specialioji programa.

Valstybė sieks, kad būtų skatinamas esamų pastatų energetikos ūkio modernizavimas ir šių pastatų šiltinimas, efektyviau vartojama energija pramonėje, transporte ir kitose ūkio šakose bei panaudojama daugiau lėšų iš ES struktūrinių ir kitų paramos fondų įgyvendinant energijos išteklių vartojimo efektyvumo didinimo projektus ir priemones.

XI. APLINKOSAUGA

43. Energetikos sektoriuje Lietuva laikysis priimtų tarptautinių aplinkosaugos konvencijų, Seimo 1996 m. rugsėjo 25 d. nutarimu Nr. I-1550 (Žin., 1996, Nr. [103-2347](#)) patvirtintos Valstybinės aplinkos apsaugos strategijos, Aplinkosaugos priartėjimo prie ES strategijos ir Jungtinių Tautų Bendrosios klimato kaitos konvencijos įgyvendinimo nacionalinės strategijos, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. spalio 25 d. nutarimu Nr. 1236 (Žin., 1996, Nr. [105-2409](#)) ir ES aplinkosaugos direktyvų reikalavimų.

44. Pagrindinės aplinkosaugos kryptys energetikos srityje artimiausiu metu:

1) siekiant patenkinti aplinkosaugos reikalavimus, visos kurą deginančios įmonės iki 2008 metų turės peržiūrėti deginamo kuro struktūrą ir pasirengti vykdyti naujus reikalavimus;

2) energijos tiekimo patikimumui užtikrinti didžiausios Lietuvos elektrinės turės įrengti degimo produktų valymo įrenginius;

3) kuro vartojimo prioritetą bus teikiamas vietiniams ir atsinaujinantiems energijos ištekliams, atsižvelgus į aplinkosaugos ir ekonominius šių išteklių naudojimo aspektus;

4) Vyriausybė parengs reikalingus teisės aktus bei priemones, užtikrinančias stabilų ilgalaikį vietinių ir atsinaujinančių išteklių tiekimą energijos gamybos įmonėms ir kitiems vartotojams;

5) radioaktyviųjų atliekų tvarkymo procesų tobulinimas bei šių atliekų saugyklų pertvarkymas pagal tarptautinius reikalavimus;

6) teršalų emisijos stebėsenos (monitoringo) užtikrinimas didžiausiose šiluminėse elektrinėse ir katilinėse;

7) sieros iš naftos produktų šalinimo technologijų įgyvendinimas Mažeikių naftos perdirbimo įmonėje;

8) ekonominių priemonių platesnis taikymas skatinant taršos mažinimą bei aplinkosaugos technologijų diegimą;

9) aplinkosaugos mokesčių sistemos tolesnė plėtra ir tobulinimas įdiegiant prekybos taršos leidimais sistemas, žaliųjų sertifikatų sistemas bei kitas priemones;

10) prioritetinės aplinkosaugos investicijos energetikos sektoriuje turėtų būti skirtos atmosferos sektoriui pirmiausia dėl ES reikalavimų įgyvendinimo bei kitų tarptautinių įsipareigojimų atmosferos taršos srityje, atsižvelgiant į Ignalinos AE uždarymo pasekmes.

XII. RINKOS LIBERALIZAVIMAS IR ENERGETIKOS VALDYMO TOBULINIMAS

45. Siekiant įgyvendinti pagrindinius Nacionalinės energetikos strategijos tikslus, toliau bus liberalizuojami energijos rinkos santykiai, skatinama konkurencija tarp energetikos įmonių. Energetikos teisės aktai, įgyvendinant *Acquis communautaire* reikalavimus, toliau bus kuriami ir tobulinami siekiant sudaryti palankias sąlygas energetikos sektoriui integruotis į ES energijos rinkas.

46. Toliau tobulinant teisės aktus ir plėtojant rinkos santykius, numatoma:

1) liberalizuoti elektros ir dujų sektorius atveriant rinką pagal ES direktyvų reikalavimus;

2) plėsti bendradarbiavimą su Baltijos šalimis sukuriant bendrą elektros energijos rinką, o vėliau, sujungus Lietuvos ir Lenkijos elektros energetikos sistemas, integruotis į Vakarų Europos elektros rinką;

3) kartu su Latvija ir Estija integruoti Baltijos šalių rinką į Skandinavijos šalių elektros energijos rinką;

4) skatinti vietinius ir užsienio investuotojus dalyvauti modernizuojant ir pertvarkant energetikos objektus, privatizuoti energetikos sektoriaus privatizuotinas įmones;

5) elektros energijos perdavimo bendrovėje išlaikyti valstybės kontrolę;

6) tobulinti kainodarą energetikos sektoriuje – įgyvendinti konkurenciją ir konkurencines kainas, o monopolinėse srityse – viršutinės kainų ribos principą orientuojantis į perėjimą prie piknaudžiavimo vyraujančia padėtimi draudimo principo, neleidžiant kryžminio subsidijavimo ir palaipsniui diegiant daugianares energijos kainas visiems vartotojams;

7) tobulinti energijos gamybos iš atsinaujinančių ir atliekinių energijos išteklių skatinimo ir jos supirkimo tvarką, diegti konkurenciją tarp šių gamintojų, nagrinėti galimybę įdiegti „Žaliųjų sertifikatų“ ar kitas sistemas.

47. Siekiant įgyvendinti nustatytus energetikos strateginius tikslus, reikia papildyti bei parengti naujus energetikos valdymą reglamentuojančius teisės aktus, stiprinti energetikos valdymo, priežiūros bei reguliavimo institucijas ir numatyti jų įgyvendinimo priemones, pagrįstas išsamia viso šalies ūkio ir energetikos sektorių subalansuotos plėtros scenarijų analize, optimizaciniais skaičiavimais ir sukaupta bei susisteminta statistine informacija.

48. Tobulinant energetikos valdymą, reikia:

- 1) mažinti Vyriausybės ir savivaldybių įtaką energetikos bendrovėms – palikti valstybės institucijoms teisę spręsti strateginius energetikos planavimo, plėtros ir reguliavimo klausimus;
- 2) formuoti energetikos įmonių struktūrą, atitinkančią ES direktyvų reikalavimus;
- 3) sukurti valdymo motyvus, paremtus ekonominiais metodais ir kainodara;
- 4) sukurti energetikos įmonėms konkurencinę arba gerai suformuotą monopolijų reguliavimo aplinką.

XIII. SPECIALISTŲ RENGIMAS IR MOKSLINIAI TYRIMAI

49. Pasikeitus energetikos sektoriaus valdymo principams ir nuosavybės formoms, įvedus visuotinę energijos apskaitą, atsiradus naujoms technologijoms, įdiegus visiškai naujas informacijos, kontrolės ir valdymo sistemas, reikia ir kitokio profesinio parengimo specialistų. Dabartinis jų parengimas atsilieka nuo sparčiai kintančių energetikos sektoriaus poreikių. Jei nebus laiku parengta reikalingų specialistų, bus sunku pertvarkyti Lietuvos energetikos sektorių, o reformos užsitęs.

50. Remiantis Lietuvos ir užsienio šalių analogiško profilio specialistų rengimo patirtimi, labai svarbu parengti energetikos specialistų rengimo programą. Šioje programoje reikia numatyti:

- 1) technologinio profilio universitetų mokymo programų ir mokymo bazės atnaujinimą atsižvelgiant į naujus poreikius;
- 2) priemones dėstytojų ir profesorių rengimui skatinti bei jų kvalifikacijai kelti;
- 3) optimalų studentų skaičių, kad būtų parengta pakankamai specialistų;
- 4) priemones vyresniosios kartos specialistams perkvalifikuoti;
- 5) finansavimo šaltinius mokymo bazei iš esmės atnaujinti.

Modernizuojant energetikos ūkį, plačiau naudojant savo krašto išteklius, aptarnaujant energijos vartotojus ir tiekėjus, yra būtinos šalies mokslinio tyrimo, projektavimo ir konsultacinių paslaugų institucijos. Šioje srityje valstybė skatins privačių įstaigų kūrimąsi.

51. Prioritetinės mokslinių tyrimų sritys, kuriose reikalinga konkreti Vyriausybės parama ir įsipareigojimai, yra šios:

- 1) energijos taupymas ir energetikos efektyvumas, energetikos aplinkosaugos aspektai;
- 2) energetikos ekonomika, energetikos plėtros planavimas, sudėtingų sistemų projektavimo ir valdymo optimizavimas, technologinių procesų optimizavimas ir kontrolė, energetikos sistemų valdymas bei eksploatavimas konkurencinės rinkos sąlygomis, valdymo institucijų tobulinimas kuriant bendrą, integruotą, liberalią Europos Sąjungos rinką;
- 3) branduolinės energetikos sauga, energetinių įrenginių patikimumas ir ilgaamžiškumas, konstrukcinių medžiagų senėjimas;
- 4) panaudoto branduolinio kuro ir kitų radioaktyviųjų medžiagų tvarkymas, saugojimas ir laidojimas;
- 5) atsinaujinančių, vietinių ir atliekinių energijos išteklių naudojimo technologijos;
- 6) mažos termofikacinės elektrinės, tarp jų elektrocheminiai kuro elementai;
- 7) informatika energetikos srityje.

XIV. BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

52. Pateikta atnaujinta Nacionalinė energetikos strategija išreiškia pagrindines valstybės nuostatas ir jų įgyvendinimo kryptis modernizuojant šalies energetikos ūkį, visapusiškai priderinant jį prie didėjančių valstybės poreikių ir naujausių tarptautinių reikalavimų ekonomiškumo, patikimumo, aplinkosaugos ir valdymo tobulinimo aspektais. Jau pradiniu šios strategijos įgyvendinimo laikotarpiu Lietuvos energetika bus visiškai priderinta prie Europos Sąjungos reikalavimų ir galės integruotis į bendrą Europos energetikos struktūrą. Strategijos nuostatoms įgyvendinti Lietuvos Respublikos Vyriausybė tvirtina penkerių metų Strategijos įgyvendinimo planą ir programas, numatančias konkrečius jų įvykdymo terminus, veiksmų eilę, finansavimo dydžius ir šaltinius bei konkrečius vykdytojus.
